

Lapin vihreän siirtymän jaoston vastaus Lapin metsäraadin kannanottoon

Lapin vihreän siirtymän jaosto kiittää Lapin metsäraadin jäseniä perehtymisestä metsien kestävään ja oikeudenmukaiseen käyttöön sekä yhteisen kannan muodostamisesta. Metsien kestävä käyttö on yksi keskeinen osa-alue Lapin vihreässä siirtymässä ja sitä ohjaavassa Lapin Green Deal-tiekartassa.

Raadin työ tarjoaa arvokasta tietoa lappilaisten suhtautumisesta metsiin, sekä halusta löytää yhteen sovittavia, eri metsänkäyttömuodot huomioivia ja luontoarvoja kunnioittavia ratkaisuja. Vaikka raatia ei voi sen kokonsa puolesta pitää suoraan koko Lapin asukkaiden mielipiteitä edustavana, täydentää sen työ metsien käytön suunnitteluun liittyvien virallisten prosessien ja olemassa olevien työryhmien kansalaisten kuulemista.

Lapin Vihreän siirtymän jaosto edistää ja koordinoi vihreää siirtymää Lapissa. Jaostossa ovat edustettuina keskeiset metsien käyttöön, tutkimukseen ja rahoitukseen liittyvät organisaatiot ja sidosryhmät kuten Metsäkeskus, Metsähallitus, Luonnonvarakeskus, korkeakoulut, ELY-keskus ja Lapin liitto sekä seutukunnat. Jaostolla itsellään ei ole päätäntävaltaa vaan se toimii edustettujen organisaatioiden vihreään siirtymään liittyvän yhteistyön ja yhteensovittamisen foorumina, tiedonjaon kanavana ja ideointialustana. Jaosto voi edistää metsäraadin suosituksia esimerkiksi tekemällä aloitteita rahoittajille ja kehittäjille, ideoimalla toimenpiteitä, suunnittelemalla hankkeita ja etsimällä niille toteuttajia. Jaosto myös jakaa tietoa keskenään ja edistää sitä kautta myös metsäraadin suositusten toteutumista.

Lapin vihreän siirtymän jaosto tulee seuraamaan keskeisten, Lapin metsäraadin esiin nostamien ja Lapin Green Deal -tiekarttaan sisältyvien teemojen edistymistä osana Green Deal -tiekartan ilmastoviisaan ja kestävä metsien käytön sekä luontokadon pysäyttämisen tavoitteita. Tiekartalle määritellään vuoden 2023 aikana keskeiset seurantaindikaattorit sekä luodaan sille seuranta- ja arviointimalli.

Vihreän siirtymän jaosto pyrkii edistämään metsäraadin kannanotossa esiin nostettuja asioita ensisijaisesti seuraavasti:

Tilannekatsaus Lapin metsistä ja siitä viestiminen

Tilannekatsaus Lapin metsistä ja siitä viestiminen on erittäin kannatettava idea. Jaosto on päättänyt koota työryhmän, jonka toimesta toteutetaan pilottiluonteinen tilannekatsaus. Jatkossa katsausta voidaan kehittää vuosittain toteutettavaksi. Tavoitteena on tehdä Lapin suhdannekatsauksen tyyppinen Lapin metsäkatsaus, jossa huomioidaan metsien sosio-ekologinen merkitys yleisesti, Lapin metsien tilanne ja merkitys tässä sekä näkymät ja tulevaisuuden tavoitteet. Tiedot kootaan olemassa olevista lähteistä (Metsäkeskus, Metsähallitus, LUKE). Lapin liitto koordinoi työtä ja siitä viestintää. Valmistaa tietoa on jo saatavilla, esimerkiksi Metsäkeskus koostaa Lapin metsäohjelman toteutumiseen liittyen vuosittain tietoa metsällisten tunnusten osalta. Nämä tiedot ovat saatavissa Metsäkeskuksen verkkosivujen kautta.

Metsien monimuotoisuuden ja hiilensidonnin turvaaminen metsänkäsittelymenetelmillä

Metsien monimuotoisuuden ja hiilensidonnin turvaaminen metsänkäsittelymenetelmillä tai kokonaan käsittelemättä jättämisellä on jo sinällään sisällytettynä Metsäkeskuksen koordinoimaan La-

pin alueelliseen metsäohjelmaan. Ohjelmalla pyritään muun muassa lisäämään vapaaehtoista metsiensuojelua, vesiensuojelua, puun hyödyntämistä mahdollisimman pitkäikäisissä tuotteissa, sekä huolehtimalla metsien hyvästä kunnosta ja terveydestä. Ohjelmaan tehdään lähiaikoina toimenpiteohjelman päivitys. Tässä työssä hiilensidonta- ja luontoarvot tullaan huomioimaan entistä paremmin. Jaosto välittää metsäraadin kannanoton lisäksi Metsäneuvostolle ja alueellisen metsäohjelman päivitysprosessiin.

Yksi keskeinen keino tähän on metsänomistajien ja metsätoimijoiden tiedotus ja koulutus. Valtion metsien osalta Metsähallituksen metsien käsittelyä ohjaa ympäristöopas, jossa on nykytutkimukseen perustuva ajantasainen ohjeistus mm. monimuotoisuuden huomioimiseksi metsien käsittelyssä. Vihreän siirtymän jaosto kävi kokouksessaan 20.1. keskustelua siitä, miten monimuotoisuus- ja hiilensidontatavoitteita käytännössä jo toteutetaan ja miten toteutumista voitaisiin tehostaa. Toteutuvia ja suunniteltuja toimenpiteitä on jo tiedossa: esimerkiksi Lapin ammattikorkeakoulu kouluttaa metsätoimijoita ja Metsäkeskus metsänomistajia. Toimenpiteiden etenemistä ja täydennystarvetta tulee seurata aktiivisesti, ja lisäksi käynnistää uusia toimenpiteitä.

Esimerkiksi metsänomistajien, metsänhoidon neuvojen ja suunnittelijoiden osaamisen lisääminen eri menetelmistä sekä metsien hoito- ja käyttötavoista voisi tapahtua hankerahoituksella, jota on runsaasti tarjolla. Jaosto voi tehdä toimenpiteistä yhteistyö- ja hankealoitteita keskeisille metsätoimijoille ja Lapin metsäneuvostolle. Jaosto voi myös viestiä rahoittajille teeman mukaisten hankkeiden aktivoimisesta esimerkiksi kohdennetuilla hauilla. Erityistä tarvetta on esimerkiksi uhanalaislajien ja luonnontilaisten kaltaisten metsien indikaattorilajien kartoituksiin, määriteltäessä metsien monimuotoisuutta, ennallistamiskelpoisuutta ja lajien uhanalaisuutta.

Metsänomistajien motivaation lisääminen metsien kestäväan käyttöön ja suojeluun taloudellisilla kannusteilla ja tiedolla

Jaosto kannattaa myös yksityismetsänomistajien motivaation lisäämistä kestäväan metsien käyttöön ja suojeluun taloudellisten kannusteiden ja tiedon lisäämisen avulla. Tiedon lisääminen voisi tapahtua osana muuta, esimerkiksi edellä mainittua metsänkäsittelymenetelmiin liittyvää viestintää ja koulutusta. Myös metsänomistajien vertaistoimintaan kuten hyvien käytänteiden ja kokemusten vaihtoon sekä toisilta oppimiseen tulee panostaa. Asennemuutokseen, uusien metsänhoitomenetelmien sisäistämiseen, metsienkäytön laajempaan ymmärtämiseen sekä metsien ekosysteemipalveluiden tarjoamien taloudellisten arvojen oivaltamiseen on syytä panostaa kaikin keinoin.

Taloudellisia kannusteita kestäväan metsätalouteen voi syntyä metsätalouden tukien, kompensatiomarkkinoiden ja puun arvonnisan sekä pitkäikäisten puutuotteiden määrän kasvattamisen kautta. Kannusteiden lisäämiseksi Lapin liitto on mukana kehittämässä metsiin perustuvia paikallisia kompensatiopalveluja, joiden avulla suojelua tai muita hiilensidontaa ja monimuotoisuutta edistäviä toimia voitaisiin rahoittaa. Lapin liitto pyrkii myös vaikuttamaan sekä kompensatiomenetelmien kehittymiseen että metsätalouden tukiin osana yhteistyötä valtioneuvoston kanssa esimerkiksi aluekehityskeskusteluissa, kansanedustajatapaamisissa sekä erilaisissa kannanotoissa ja lausunnoissa. MTK on myös kehittämässä [Luontoarvot.fi-palvelua](https://www.luo.fi/palvelut/luontoarvot), jossa metsänomistajat voivat tarjota metsissään olevia monimuotoisuuskohteita ostettavaksi, vuokrattavaksi tai muulla tavoin käytettäväksi. Palvelussa kohdetarjonta on painottunut pohjoiseen. Jaostossa voidaan pohtia, miten luontoarvojen käyttäjiä, kuten Lapin matkailua, saataisiin aktivoitua hyödyntämään palvelua. Jaosto on myös päättänyt kutsua koolle keskeisiä matkailutoimijoita ja perustaa työryhmän ideoimaan matkailusektorin metsiin perustuvien kompensatiopalveluiden pilotointia ja aktivointia Lapissa.

Päättäjille, metsänomistajalle ja metsätoimijoille on ennen kaikkea jaettava tasapuolisesti tietoa Lapin asukkaiden toiveista, metsänomistajien monista tavoitteista, metsien kaikista hyödyntämismenetelmistä ja -tavoista nykyään sekä ennusteisesti tulevaisuuden tarpeet huomioiden, parhaan tuoreen tutkimustiedon pohjalta. Jaosto myös huomioi nämä tietotarpeet vuosittaisessa metsäkatsauksessaan.

Puun arvonnisan ja pitkäikäisten puutuotteiden tuotannon sekä käytön kasvua edistetään Lapissa jo mm. erilaisilla hankkeilla ja klusteritoiminnalla. Luonnonvaraklusteri on katsonut tarpeelliseksi myös laatia kansallisen biotalouden strategian maakunnallisen toimintasuunnitelman, jaosto voi olla mukana tässä työssä. Arvonlisä ja pitkäikäiset puutuotteet ovat strategisessa keskiössä. Jaosto tulee käymään keskustelua ja pyrkii toimimaan aktiivisesti puun arvonnisan kasvattamiseksi ja pitkäikäisten puutuotteiden edistämiseksi esimerkiksi puurakentamisen (pitkäikäisyys) ja biohiilituotannon (lisäarvo) kautta, vaarantamatta kuitenkaan metsien ekologista ja sosiaalista kestävyttä.

Kiertotalouden kehittäminen ylikulutuksen vähentämiseksi on myös yksi Lapin Green Deal -tiekartan keskeinen osa-alue. Kiertotalouskeskus Kemissä on jo pitkään tehnyt töitä erityisesti teollisen kiertotalouden lisäämiseksi muun muassa metsäteollisuudessa. Metsäraadin kannanotto vahvistaa myös sitä, että Lapin tulisi laatia oma kiertotalouden Green Deal -sopimus Kestävän kehityksen toimikunnan kanssa. Kiertotalouden edistäminen myös pienempien yritysten ja kuluttajien toimintatapana vaatii Lapissa erityishuomiota, jaosto voi toimia tässä aloitteentekijänä.

Jaosto jakaa Metsäraadin huolen siitä, riittääkö puu ja metsämme kaikkiin ristiriitaisiin tarpeisiin. Näiden tarpeiden yhteensovittaminen kaikkia tyydyttävällä tavalla ei ole helppoa ja eikä siihen ole yksinkertaista ratkaisua. Tehdyt sopimukset antavat kuitenkin yhteensovittamiselle reunaehdot: Suomi on sitoutunut kansainvälisillä sopimuksilla hiilineutraaliuteen vuoteen 2035 mennessä sekä pysäyttämään luonnon köyhtymisen ja kääntämään luonnon monimuotoisuuden elpymisuralle. Valmisteilla olevan kansallisen monimuotoisuusstrategian tavoitteena on, että vuoteen 2030 mennessä luontokato on pysäytetty ja luonnon monimuotoisuus elpyy. Lisäksi strategian tavoitteena on, että viimeistään strategiakauden lopussa Suomi on luontopositiivinen ja luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavat toimet ovat kokonaisvaikutukseltaan myönteisiä niin, että luonnon monimuotoisuuden tila on vähintään samalla tasolla kuin vuonna 2020. Myös Lappi on maakuntana sitoutunut kestäväan kehitykseen sen kaikista kolmesta näkökulmasta: ekologisesta, taloudellisesta ja sosiaalisesta. Jaosto tunnustaa luonnon kantokyvyn muodostavan reunaehdot taloudelle, jonka avulla tavoitellaan sosiaalista hyvinvointia kaikille.

Jaosto pitää arvokkaana raadin toivomusta avoimen keskustelun ja osallistavan suunnittelun jatkamisesta siten, että kaikki asianosaiset ja eri sidosryhmät ovat mukana, ja että mielipiteiden lisäksi huomioidaan tieteellinen tieto. Jaosto pyrkii tähän omassa toiminnassaan ja sen jäsenet pyrkivät levittämään tätä toivomusta eteenpäin verkostoissaan.

Muita huomioita raadin kannanottoon:

Keskeisinä, olemassa olevina työkaluina jaoston esiin nostamiin teemoihin toimii osittain jo METSO ja Helmi -ohjelmat. Niillä vahvistetaan rahoituksen avulla Suomen luonnon monimuotoisuutta, hillitään samalla ilmastonmuutosta ja edistetään siihen sopeutumista.

Valtion maiden osalta Metsähallitus on Lapin luonnonvarasuunnitelmassa (2019–2024) sekä Saamelaiden kotiseutualueen luonnonvarasuunnitelmassa (2022–2027) huomioinut monta

metsäraadin esille nostamaa asiaa sekä asettanut näiden suunnitelmien toimintaohjelmissa toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi. Luonnonvarasuunnitelmat on tehty laajan osallistamisen kautta. Metsäraadin kannanotto tullaan ottamaan huomioon niitä päivitettäessä.

Luonnonvarasuunnitelmassa valtion maiden hakkuusuunnitteet ja hakkuutapatavoitteet asetetaan viideksi vuodeksi eteenpäin, minkä jälkeen laskelmat päivitetään. Voimassa olevien laskelmien mukaan puuston määrä monikäyttömetsissä tulee tehtyjen laskelmien sekä laskelmille asetettujen tavoitteiden ja rajoitteiden vaikutuksesta lisääntymään 30 vuoden laskentajakson (2020–2050) aikana nykyisestä noin 140 milj. m³ lähes 200 milj. m³, jolloin myös metsien hiilivarasto tulee huomattavasti lisääntymään. Tämä johtuu siitä, että nykyinen keskimääräinen vuosittainen hakkuukertymä ja puuston poistuma yleisestikin ovat merkittävästi puuston vuotuista kasvua pienempiä. Valtion metsien hakkuut Lapissa eivät näin ollen ylitä niiden vuotuista kasvua. Edellä kerrotut puustoa ja kasvua koskevat tiedot päivittyvät uusien luonnonvarasuunnitelmien laadinnan yhteydessä, jolloin on käytettävissä myös uudet metsien kasvutiedot.

Myös yksityismetsien osalta metsien kasvu Lapissa on merkittävästi poistumaa suurempi ja puuston pääoma (tilavuus) on kasvussa tulevien vuosikymmenien (laskentajakso 2020-2050) ajan. Kaiken Lapin metsämaan (sisältää valtion ja yksityisten metsät) kohdalla puuston kasvu on Lapissa noin kaksinkertainen 1970 lukuun verrattuna. Puuston kokonaistilavuus on puolestaan kasvanut 1970 luvun jälkeen 50 %, ja se on edelleen kasvussa. Lapin metsien käyttö ei ole suurimpien mahdollisten ylläpidettävien puuntuotannollisesti kestävien hakkuumäärien tasolla.

Uusien laskelmien mukaan Suomen metsien kasvu on alentunut, mikä on muuttanut LULUCF-sektorin nielu päästölähteeksi. Metsät sinällään ovat edelleen nettonielu, mutta nielu oli laskenut niin alhaiseksi, ettei se kata muiden maankäyttöluokkien päästöjä. Tämä tulee näkymään myös Lapin metsien kasvu-, hiilinielu- ja hiilivarastolaskelmissa. Jaosto tiedostaa tämän tulevissa toimissaan ja huomioi myös sen, että metsien kasvutiedot eivät kerro metsiemme monimuotoisuudesta. Kasvun alenemisen osasyynä on liian aikaiset ja liian voimakkaat hakkuut, minkä vuoksi jaosto pitää tärkeänä edistää metsänhoitosuosituksen noudattamista hakkuiden toteuttamisessa.

Lapissa on runsaasti luonnonsuojelualueita ja luonnontilaisia soita. Koko Lapin metsäpinta-alasta (metsä- ja kitumaa¹) on suojeltu lakisääteisesti 1 620 300 hehtaaria eli 28 %, eniten koko Suomessa. Tästä metsämaata² on 719 000 hehtaaria³.

Lapissa on myös puuntuotokseltaan heikosti onnistuneita metsätaloudellisia ojituksia. Niiden ennallistamisjärjestys tulee priorisoida sen mukaan, miten niistä koituu hyötyjä vesistöille, suolajistolle ja hiilitaseelle. Samalla ennallistamisen tulee olla kustannustehokasta.

Jaosto tulee selvittämään, olisiko maakunnallisen hiilitaseen laskemisesta hyötyä keskustelulle ja tietotarpeelle Lapin metsistä, niiden hiilensidonnasta ja hiilivarastosta, sekä miten tämä toteutettaisiin menetelmällisesti oikein ja mikä taho sen voisi toteuttaa. Jaosto on päättänyt käynnistää Lapin ilmastosuunnitelman laatimisen prosessin ja sen toteuttamista tukevan hankkeen, hiilitase voisi olla osa sitä.

¹ Metsällä tarkoitetaan tilastossa Suomessa kansallisesti käytetyn metsän määritelmän mukaisesti metsä- ja kitumaan yhteispinta-alaa. Metsä- ja kitumaan välisenä erona on puuston kasvunopeus, joka jää kitumaalla metsämaata pienemmäksi. Nämä yhdessä muodostavat puustoisien alan eli metsän.

² Metsämaaksi luetaan puun kasvattamiseen käytetty tai tarkoitettu maa, jolla kasvupaikalle sopivan täystiheän puuston keskimääräinen vuotuinen kasvu on korkeimpaan keskimääräiseen tuotokseen johtavana kiertoaikana vähintään 1 kuutiometri kuorellista runkopuuta hehtaarilla.

³ Luku pitää sisällään luonnonsuojelualueet ja luonnonsuojelualueiksi varatut alueet, muut lakisääteiset suojelualueet sekä määräaikaisesti rauhoitetut suojelualueet yksityismaalla

Peitteellisen metsänkasvatuksen laajempaan käyttöönottoon sisältyy monia maisemaan, luonnonsuojeluun ja riistatalouteen ym. liittyviä hyötyjä, kun toimenpiteet suunnitellaan hyvin. Kannatamme Lapin metsäraadin tavoin tässäkin tutkittua tietoa eli sitä, että päätöksenteko perustetaan tutkimustuloksiin ja niiden kautta laadittuun ohjeistukseen sekä lopulta oikeaan kohdevalintaan (kasvupaikka, nykypuusto). Menetelmien kehittämiseen tulee edelleen panostaa ja tämä on huomioitu Lapin alueellisessa metsäohjelmassa. Jaosto on nostanut tämän myös Lappi-sopimuksen toimeenpanosuunnitelmaan. Jaosto arvioi ja seuraa menetelmien kehittämisen toimenpiteiden tilannetta sekä tarvittaessa panee alulle menetelmien kehittämiseen tähtäävien hankkeiden suunnittelua, mikäli tätä ei muutoin tapahdu riittävästi.

Vaikka metsälaista poistuivat vuoden 2014 alusta metsien uudistamista säätelevät puuston ikään ja läpimittaan pohjautuvat uudistamiskriteerit, ne sisältyvät edelleen Metsähallituksen omiin metsänhoito-ohjeisiin sekä yleisiin, myös yksityismetsänomistajille suunnattuihin Tapion laatimiin metsänhoitosuosituksiin. Kukin metsänomistaja luonnollisesti tarkastelee kuitenkin omaa metsäomaisuuttaan ja sen käyttöä omasta näkökulmastaan. Keinoina ehkäistä ennenaikaisia hakkuita ilman lainsäädännön muutosta ovat mm. metsänomistajien ja toimijoiden neuvonta ja koulutus. Tätä voidaan edelleen edistää aktiivisella ja rahoittamalla teemaa edistäviä hankkeita esimerkiksi YmpäristöEAKR-rahoituksella. Jaosto katsoo, että on valtioneuvoston tehtävä osana Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista selvittää, tulisiko em. uudistamiskriteerit ottaa uudelleen mukaan lainsäädäntöön. Mikäli tämä työ käynnistetään, välitämme raadin toivomuksen siihen.

Metsähallitus panostaa myös puuston kasvun lisäämiseen mm. metsänlannoitusta lisäämällä. Metsähallituksen suunnitelluilla toimenpiteillä sen monikäyttömetsien hiilinielua voidaan laskelmien mukaan kasvattaa vähintään 10 prosentilla ennen vuotta 2035. Lisäksi peitteellisen metsänkäsittelyn pinta-alaa uudistushakkuuluonteisissa hakkuissa lisätään nykyisestä noin 15 %:n tasosta 25 %:iin Metsähallituksen mailla.

Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset sekä Lapin liitto voivat edistää ratkaisujen löytymistä Lapin metsäraadin esiin nostamiin kehittämistarpeisiin eri rahoitusvälineiden kautta: esimerkiksi Ympäristö EAKR -rahoituksella voidaan lisätä tietoa metsien ilmasto- ja vesistövaikutusten sekä monimuotoisuuden vahvistamisen kannalta kestävästä metsänkäsittelymenetelmästä, lisäksi voidaan kehittää ja kokeilla kestäviä menetelmiä sekä toimintatapoja moninaisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Rahoituksella voidaan myös edistää metsien eri käyttömuotojen yhteensovittamista ja kiertotalouteen liittyvää, luonnonvarojen käyttöä säästävää ja materiaalitehokkuutta lisäävää tutkimus-, kehittämis- ja kokeilutoimintaa. Työelämässä tarvittavia uusia osaamistarpeita esimerkiksi metsätalouden toimijoille ja opiskelijoille voidaan lisätä ESR+ -rahoituksella toteuttavien hankkeiden kautta. Myös maaseuturahaston tuella voidaan kouluttaa metsänomistajia ja vahvistaa eri toimijoiden yhteistyötä metsien monikäytön lisäämiseksi. Jaosto tulee edistämään rahoituksen tehokasta kohdistumista metsien monikäyttöön, eri käyttö- ja hoitomuotoihin liittyvään tutkimukseen, tutkimustiedon hyödyntämiseen päätöksenteossa sekä tiedon, osaamisen ja motivaation lisäämiseen luontoarvojen huomioimiseksi esimerkiksi rahoitushakujen painotusten sekä rahoittajien työnjaon ja yhteistyön avulla.

Vihreän siirtymän jaosto on Lapin metsäraadin tavoin nähnyt tarpeelliseksi lisätä Lapin osaamista vihreän siirtymän teemoissa. Jaosto on käynnistänyt hankkeen, jossa järjestetään koulutusta aluekehittäjille ja kaikille kiinnostuneille muun muassa metsien merkityksestä ilmastomuutoksen hillinnässä sekä luonnon monimuotoisuuteen liittyvistä kysymyksistä. Koulutuksessa tullaan käymään läpi myös hiilimatematiikkaa: hiilinieluja ja varastoja huomioiden paitsi puunkasvu, myös maaperä, eri metsänkäsittelymenetelmien vaikutus, hiilineutraalius, hiiliposiitivisuus ja hiilikompensaatiot.